

עם סגולה – הערה לפרשת ואתחנן (בקשר לעניין האהבה והנאמנות במגילת רות)

בתוך שלל הנושאים הגדולים שבפרשה עצומה זו, לא שמים לב לעתים לעניין חשוב ועמוק לקראת סוף הפרשה (עניין שלהפתעתי נעלם אפילו בספרו היפה של ליבוֹבִיץ על פרשות השבוע).

"כי עם קדוש אתה לה' אלהיך, בך בחר ה' אלהיך להיות לו לעם סגולה מכל העמים אשר על פני האדמה" (ז 6). עניין זה של עם סגולה הוא כמובן נושא ידוע, ורבים (מבית ומחוץ) ראו בתודעתו של עם ישראל על היותו עם סגולה ביטוי להתנשאות ואף לגזענות יהודית. האמנם? מה פרוש הביטוי "עם סגולה"? המילה סגולה במקרא פירושה קניין יקר ומקורה במילה האכדית סוגולו שפירושה עדר (מכאן גם "סיגול" ו"הסתגלות", במובן של להפוך משהו לקניינך, משהו שאתה קרוב אליו ורגיל בו. המילה "מקנה" שומרת על מרחב המשמעויות הזה). כלומר, בפסוקנו נאמר שהשם בחר בעם ישראל כקניינו. יש לשים לב שלא נאמר כאן שעם ישראל הוא עם סגולה, אלא שהשם בחר בו להיות עם סגולה; ולא זו בלבד אלא שהשם בחר בעם להיות לו לעם סגולה. ברור שאין מדובר כאן בתכונה של העם וודאי לא בתכונה טובה, אלא בציון יחס – להיות קניינו של השם – שהוא פרי החלטתו ובחירתו של השם. ולהסרת כל ספק בעניין נאמר בפסוק הבא: **"לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם ויבחר בכם, כי אתם המעט מכל העמים"**. כלומר, לא בגין איזו תכונה טובה ומצוינות של העם הוא נבחר להיות סגולה להשם; להיפך, הוא הפחות שבין העמים (התנשאות וגאווה בוודאי שאין כאן). מדוע אם כן נבחר העם להיות עם סגולה? כאן אנו מגיעים לעיקר: **"כי מאהבת ה' אתכם ומשומרו את השבועה שנשבע לאבותיכם..."**. זהו מקור הבחירה. האם יש פה שני דברים – האהבה ושמירת השבועה? לדעתי, לא. ואו החיבור כאן הוא ואו מפרש, כמו בהרבה מקרים, משמעה כמו "דהיינו": אהבת השם לעם ישראל היא שמירת הברית – שמירת המחויבות, הסתגלות למחויבות ההיסטורית שבשבועה לאבות. זהו פירושה של אהבת ה' לעם ישראל – עניין שכשלעצמו, בפירוש אחר, עלול להיראות תמוה ביותר.

פרוש זה מאושר בפסוק הבא: **"וידעת כי ה' אלוהיך הוא האלוהים, האל הנאמן שומר הברית והחסד לאוהביו ולשומרי מצוותיו לאלף דור"**. האל הנאמן שומר הברית – זוהי אהבת ה' לעם ישראל וזהו לזו הקשר המבוטא במילים "בך בחר ה' אלוהיך להיות לו לעם סגולה". אהבת ה' לעמו אינה פרי של תכונות טובות שיש לעם הזה (שהרי להיפך, הוא הפחות שבעמים); אהבה זו היא יחס מיוחד (היות סגולה) שהוא נאמנות השם למחויבות של השבועה לאבות והברית אתם – "אל נאמן שומר הברית". הכללת הרעיון שמבוטא כאן, שאהבה, יסודה בנאמנות למחויבות של ברית (או שבועה), היא רעיון גדול ועמוק בכלל (שהוא גם בבסיס הקידושין שבאהבת זוג נשוי), אך מכל מקום זהו הרעיון המבוטא כאן כשמדובר ביחס ה' לעמו, היחס המבוטא בהיות העם עם סגולה לה'.

הדברים האמורים כאן על הקשר שבין אהבה לנאמנות ולמחויבות קשורים כמובן גם לאחת החטיבות המרכזיות של הפרשה – פרשת שמע והמילים המפורסמות **"ואהבת את ה' אלוהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך"**. רבים עמדו על כך שפשרה של אהבה זו מתבאר בפסוק הבא **"והיו הדברים האלה על לבבך ושננתם לבניך ודברת בם"** (ור' ליבוֹבִיץ שם). ורעיון דומה נמצא שוב בפסוק האחרון שבו דברנו בקשר לעניין הסגולה: האל הנאמן שומר הברית והחסד לאוהביו ולשומרי מצוותיו. שוב ואו החיבור כאן הוא ואו הפירוש: אוהביו, דהיינו, שומרי מצוותיו. זהו רעיון דומה מאוד לזה שנאמר בפרשת שמע וכאן אף מפורש יותר. שמירת המצוות היא סוג של נאמנות וקבלת המחויבות שבברית. זוהי, בכיוון שמהעם להשם, המקבילה של הכיוון השני – אהבת ה' ושמירת המחויבות שבשבועתו לאבות. ולא בכדי מסתיימת הפרשה בפסוק **"ושמרת את המצווה ואת החוקים ואת המשפטים אשר אנוכי מצוהך היום לעשותם"**. שהרי שמירה זו היא אהבת השם שעליה מצווה העם בפרשת שמע, במקביל לשמירת הברית, שהיא אהבת השם לעם המבוטאת בסוף הפרשה.